

VẬN DỤNG CA DAO, TỤC NGỮ VIỆT NAM NHẪM KHƠI DẬY NIỀM SAY MÊ HỌC TẬP CỦA HỌC SINH ĐỐI VỚI MÔN GIÁO DỤC CÔNG DÂN

PGS. TS. ĐÀO THỊ NGỌC MINH*

1. *Giáo dục công dân* (GDCC) là một môn khoa học xã hội có vị trí, vai trò đặc biệt quan trọng trong trường trung học phổ thông; góp phần đào tạo những người lao động mới vừa có tri thức khoa học, đạo đức, có năng lực hoạt động thực tiễn, phẩm chất chính trị tư tưởng, ý thức trách nhiệm với cộng đồng, gia đình và bản thân. Hiện nay, phần lớn học sinh (HS) phổ thông đều chưa ý thức được tầm quan trọng của môn học này nên vẫn xem nhẹ, thậm chí coi thường. Thực tế cho thấy, trong giờ học GDCC đa phần HS ít tập trung, học theo kiểu đối phó hoặc làm việc riêng. Có nhiều nguyên nhân dẫn đến thực trạng trên, một trong những nguyên nhân cơ bản là do phương pháp dạy của giáo viên (GV) chưa tạo được hứng thú và niềm say mê học tập ở HS. Chủ yếu GV vẫn thuyết trình một chiều khiến HS cảm thấy khô khan và nhàm chán. Khi tìm hiểu về ca dao, tục ngữ Việt Nam, chúng tôi thấy đây là kho tàng trí tuệ rất có ích cho dạy học GDCC, nhất là phần "*Công dân với đạo đức*" (GDCC 10), sẽ giúp giờ học thêm sinh động và HS say mê, hứng thú học tập hơn.

2. Vai trò của ca dao, tục ngữ trong dạy học GDCC 10 - phần Công dân với đạo đức

Ca dao, tục ngữ là di sản tinh thần quý báu mà ông cha ta đã để lại, nó chiếm một vị trí quan trọng trong đời sống tinh thần của nhân dân. Ca dao, tục ngữ là kho tri thức quý báu về kinh nghiệm cuộc sống, đạo lí làm người. Vì vậy, khai thác, vận dụng vào dạy học GDCC nói chung và phần "*Công dân với đạo đức*" nói riêng là điều cần thiết, góp phần nâng cao hiệu quả dạy học môn học này.

Mục tiêu của phần "*Công dân với đạo đức*" (GDCC 10) là giúp HS nắm vững các giá trị đạo đức của xã hội, từ đó có thái độ tôn trọng các giá trị đạo đức ấy, hình thành những hành vi ứng xử phù hợp với chuẩn mực đạo đức; đồng thời có quyết tâm học tập, rèn luyện để tự hoàn thiện bản thân. Một trong những phương pháp đặc lực cho việc dạy học phần "*Công dân với đạo đức*" đạt hiệu quả cao là sử dụng ca dao, tục ngữ. Triết lí giáo dục sâu sắc của nhân dân ta đã

được khái quát và đúc kết qua ca dao, tục ngữ như ăn sâu vào máu thịt mỗi người dân Việt Nam, nên các bài học đạo đức sẽ trở nên gần gũi thân thương như lời ru của mẹ, truyện kể của bà.

Quá trình giáo dục đạo đức cho HS dựa trên việc khai thác ca dao, tục ngữ là hướng đi mang bản sắc riêng của nền giáo dục nước nhà; góp phần hoàn thành nhiệm vụ giáo dục mà Đảng và Nhà nước ta đề ra. Điều này có ý nghĩa vô cùng quan trọng, đặc biệt là trong thời kì hội nhập quốc tế hiện nay.

3. Cách thức vận dụng ca dao, tục ngữ vào dạy học phần "Công dân với đạo đức"

Ca dao, tục ngữ Việt Nam có vai trò quan trọng trong việc khơi dậy niềm say mê, hứng thú của HS trong dạy học phần "*Công dân với đạo đức*". Tuy nhiên, nếu quá lạm dụng sẽ gây tác dụng ngược, làm cho HS tập trung vào giải thích ý nghĩa của ca dao, tục ngữ mà quên chú ý đến nội dung bài học. Ở đây chúng tôi xin giới thiệu một số hướng vận dụng ca dao, tục ngữ trong dạy học như sau:

1) Sử dụng ca dao, tục ngữ trong việc giảng giải kiến thức mới

- Cách thứ 1: Khi phân tích: *Tình yêu là gì?*, trong Bài 12 "*Công dân với tình yêu, hôn nhân và gia đình*" (GDCC 10), có thể đưa ra các nhóm câu ca dao nói về trạng thái của tình yêu, sau đó chia lớp thành 3 nhóm để thảo luận:

Nhóm 1: "*Nhớ ai bồi hồi bồi hồi/Như đứng đống lửa như ngồi đống than*"; "*Mình nhớ ta như cá nhớ muối/Ta nhớ mình như cuội nhớ trăng*".

Nhóm 2: "*Điếu say điều đổ điều lã/Anh thương em mãi như ăn phải bùa*"; "*Qua đình ngả nón trông đình/Đình bao nhiêu ngói thương mình bấy nhiêu*".

Nhóm 3: "*Trách chàng ăn ở chập chênh/Em như thuyền thúng lênh đênh giữa dòng*"; "*Anh nói với em như riu chém xuống đất/Như rạ chém xuống đất/Như mật rót vào tai/Bây giờ anh đã nghe ai/Bỏ em giữa chốn non đồi khổ chưa?*".

* Khoa Giáo dục chính trị, Trường Đại học sư phạm Hà Nội

Từng nhóm cử đại diện lên trình bày cảm nhận của mình về các trạng thái tình yêu thể hiện trong đó. GV đưa ra kết luận các trạng thái của tình yêu: nhớ, thương, ghen tuông, sầu hận.

- *Cách thứ 2*: Khi nói tới quan hệ giữa cha mẹ và con cái trong Bài 12 (**GDCD 10**), có thể đưa ra những câu ca dao, tục ngữ trái ngược nhau về vấn đề này.

- Hiểu thảo: "*Công cha như núi Thái sơn/Nghĩa mẹ như nước trong nguồn chảy ra/Một lòng thờ mẹ, kính cha/Cho tròn chữ hiếu mới là đạo con*".

- Bất hiếu: "*Cha mẹ nuôi con bằng trời, bằng bể/Con nuôi cha mẹ con kể từng ngày*".

GV hướng dẫn HS khai thác ý nghĩa của từng câu và chỉ ra ý nào đúng, ý nào sai, vì sao? Với kết hợp như vậy, sẽ rút ra được kết luận đúng đắn về bổn phận của con cái với cha mẹ. Tuy nhiên, GV cần chú ý không nên lạm dụng mà đưa ra quá nhiều câu ca dao, tục ngữ trong một bài giảng, dễ dẫn tới phân tán sự chú ý của HS hoặc gây nhầm lẫn trong quá trình dạy học.

2) Sử dụng ca dao, tục ngữ trong ôn tập và củng cố tri thức. Ôn tập, củng cố tri thức trong dạy học **GDCD** cũng là một hình thức quan trọng. Để việc ôn tập có hiệu quả, GV cần sử dụng nhiều hình thức đa dạng, phong phú. Cùng với các hình thức ôn tập khác, ca dao, tục ngữ sẽ góp phần đa dạng hóa và làm hấp dẫn HS với môn học xưa nay vẫn được xem là khó, khô và trừu tượng.

Ví dụ: Khi ôn tập, GV có thể đưa ra những câu rất đơn giản như: Em hãy cho biết câu tục ngữ: "*Gà cùng một mẹ chớ hoài đá nhau*" nói tới quan hệ nào trong gia đình? Tại sao? Từ đó, giúp HS hiểu rõ quan hệ anh, chị em trong gia đình.

Hay: Theo em, người đàn ông trong câu tục ngữ: "*Làm trai năm thê bảy thiếp/Phận gái chỉ quyết một bề nuôi con*" đã vi phạm nguyên tắc nào trong **Luật Hôn nhân và gia đình năm 2000** của nước ta? Tại sao?

Trả lời: Vi phạm nguyên tắc: Hôn nhân tự nguyện tiến bộ, một vợ một chồng, vợ chồng bình đẳng. Vì, theo Điều 18 Chương 3 của **Luật Hôn nhân và gia đình năm 2000** của nước ta thì: "*Vợ chồng chung thủy, thương yêu, quý trọng, chăm sóc, giúp đỡ nhau, cùng nhau xây dựng gia đình no ấm, bình đẳng, tiến bộ, hạnh phúc, bền vững*".

3) Sử dụng ca dao, tục ngữ trong kiểm tra đánh giá kiến thức. Đây là hình thức giúp GV đánh giá được khả năng hiểu và vận dụng kiến thức **GDCD** của HS vào giải quyết vấn đề đặt ra. Ở hình thức này cũng có thể vận dụng ca dao, tục ngữ.

Ví dụ: Bằng lí luận và thực tiễn cuộc sống, các em hãy làm sáng tỏ câu ca dao: "*Bầu ơi thương lấy bí cùng/Tuy rằng khác giống nhưng chung một giàn*" để nói lên truyền thống đoàn kết, yêu thương giống nòi của dân tộc Việt Nam.

Hay, dưới hình thức trắc nghiệm: Em đồng ý với câu tục ngữ, ca dao nào hãy đánh dấu X: "*Tu đầu cho bằng tu nhà/Thờ cha, kính mẹ mới là chân tu*"; "*Cha mẹ nuôi con bằng trời bằng bể/Con nuôi cha mẹ con kể từng ngày*".

Việc sử dụng ca dao, tục ngữ trong kiểm tra, đánh giá sẽ giúp HS có khả năng khai thác, phân tích và lập luận một vấn đề, đồng thời, có khả năng vận dụng tri thức môn **GDCD** vào thực tiễn cuộc sống.

Ca dao, tục ngữ có thể vận dụng trong rất nhiều môn học, trong đó có môn **GDCD**, làm cho việc dạy học **GDCD** nói chung và phần "*Công dân với đạo đức*" (**GDCD 10**) nói riêng hấp dẫn, dễ hiểu, dễ nhớ và dễ vận dụng vào thực tiễn hơn. Tuy nhiên, trong quá trình dạy học, tùy theo từng chương, từng phần mà GV có thể sử dụng một cách hợp lí những hình thức trên để nâng cao chất lượng bộ môn. □

Tài liệu tham khảo

1. Bùi Hoàng Sơn. "Khơi dậy niềm hứng thú với học sinh trong dạy học môn Giáo dục công dân". Tạp chí *Dạy và học ngày nay*, số Tết. 2009.
2. Đinh Văn Đức (chủ biên). **Dạy học theo chuẩn kiến thức, kĩ năng môn Giáo dục công dân lớp 10**. NXB Đại học sư phạm, H. 2010.
3. Lê Thị Vân Anh - Nguyễn Văn Hải - Nguyễn Thị Thảo. "Khai thác giá trị của tục ngữ để giáo dục đạo đức cho học sinh phổ thông qua dạy học phần công dân với đạo đức - Giáo dục công dân lớp 10". *Tạp chí Giáo dục*, số 273/2010.
4. Vũ Ngọc Phan. **Tục ngữ, ca dao, dân ca Việt Nam**. NXB Văn học, H. 1997.
5. **Luật Hôn nhân và gia đình năm 2000**. NXB Chính trị quốc gia, H. 2000.
6. Mai Văn Bính (tổng chủ biên). **Giáo dục công dân 10**. NXB Giáo dục, H. 2007.

SUMMARY

People education is a social science subject which have an very important part in high-school. However, most of the pupils don't understand clearly this role of this subject. It makes them to feel very bored to learn this. So that, using the folk-song to teach this subject will inspire more and more passion for the pupils to learn this.